

togs av tyskarna tänkte sig många från början att denna ockupation skulle innebära en relativt bekväm utväg att stå utanför den egentliga konflikten. Insatser av vikt för krigets utgång kunde ändå inte ett litet land göra; om tyskarna segrade, skulle den gjorda eftergiften bli ett motiv för en mild behandling, om västmakterna segrade, var man viss om att landet skulle återfå sin fulla självständighet. Under den första ockupationstiden tycktes spekulatio- ner av denna art bli besannade. Ockupationen kunde, med någon överdrift, betraktas som en idyll, en fortsättning på en neutral, för för- svar likaväl som för utrikesfrågor likgiltig politik under fredstid.

Hela denna tankegång är och var, för att begagna ett svagt uttryck, osympatisk. Den innebär ett absolut förnekande av eget ansvar, ett frivilligt avstående från de medel att hävda sitt oberoende som även står en liten stat till buds. Den innebär också, mer eller mindre medvetet, att man ger efter för det av alla hänsyn obundna våldet och därmed i realiteten handlar till nackdel för de fredsälskande stater vilkas fram- gång ter sig som en förutsättning för den egna självständigheten. Man stöder den vars nederlag man önskar och försvagar den vars seger man hoppas på.

Till en viss grad visade också världskrigets erfarenheter att tanke- gången var felaktig. Ockupationen blev ingenstädes blott en militär åtgärd, den medförde även ett under- tryckande, helt eller delvis, av fri- heten inom det hårtagna landet. Därför uppstod också efter hand i de ockuperade länderna en motstånd- rörelse, som visserligen inte blev av större betydelse för krigets utgång, men dock framstod som ett medel att bevara nationens heder och själv- känsla och därmed också dess mora- liska rätt till självständighet.

Distinktioner är emellertid här nödvändiga. Den nazistiska regimens hänsynslöshet och grymhet vid full- följandet av uppställda mål var utan gräns. Men i ett stort antal länder — i första rummet de nordiska sta- terna, i något mindre markerad grad Holland, Belgien och Frankrike — var nazismen inriktad på att med jämförelsevis föga långtgående åtgärder inordna de ockuperade fol- ken i ett tyskt välde. Ingreppen var oerhört hårda, om man jämför dem med de metoder som förut tilläm- pats av civiliserade folk, men de var milda, om man jämför dem med i andra länder samtidigt begagnade maktmedel. När kriget var över kunde, trots allt, de nämnda länder- na framträda med samma drag, samma vanor, samma idéer som före kriget och ockupationen. Folken hade pressats och pinats, men de hade förblivit sig själva. Vi kände icke möta ett nytt Norge eller ett Danmark efter befrielsen i maj

I andra länder, såsom Polen och Jugoslavien, var nazismens syften vidsträcktare och ohylligare: det gällde att skapa icke bundsförvan- ter eller ens lydfolk, utan horder av trälrar under tyskt kommando. Un- dertryckningen var hårdare, ingrep- pen i hela samhällsstrukturen dju- pare, förnedringen mera total. Så mycket vet man, ehuru den tyska järnridån snabbt ersattes av en rysk och möjligheter att i detalj ut- forska ockupationsmetoderna därför inte finns. Vi vet också att den ryska tekniken varit av samma typ. Den har i de baltiska länderna inne- burit att tiotusentals eller hundrat- usentals människor deporterats, till stor del icke på grund av motstånd, utan blott därför att de tillhört sam- hällsgrupper som enligt kommunist- isk teori bör utplånas. De baltiska folken håller på att helt förändras. Blevde de efter ett antal ockupations- år fria, skulle vi inte känna igen dem. Det vore främst de över värld- en spridda flyktingarna som skulle ha bevarat dessa folks traditioner och egenart.

Samma öde väntar de folk som i ett framtida krig bleve ockuperade

av Ryssland. De skulle stympas och omformas för att passa det ryska systemet. Död eller deportation skul- le drabba inte blott de sociala grup- per vilkas blotta existens är kommuni- smen förhatlig, utan alla männis- skor med känsla för frihet och vär- dighet, kulturbärarna, den politiska eliten, de stora folkörelsernas le- dare, de verksamma och idégivande inom alla samhällsgrupper. Barnen skulle uppfostras till dresserat och likformigt tänkande, arbetarna skul- le bli statsledningens livegna, väl- ståndet skulle förvandlas i den reg- lementerade fattigdom som utmär- ker despotin i öster. Operationen skulle skapa ett nytt folk, ett främ- mande folk — ett tjänarfolk utan ledare, med försvagad känsla för sina traditioner, med en förkrympt och förpinad frihetsvilja. En befri- else efter fem eller tio år bleve icke en pånyttfödelse, ty ett folks karak- tär är icke någon medfödd egenart, som ej kan försvanskas eller förstö- ras, utan en frukt av gemensam historia och gemensam kultur.

Inför det öde som väntar av Ryss- land hårtagna folk framstår fredens bevarande för de små staterna mer än någonsin som en nödvändighet. Och därmed blir det också en plikt att organisera freden, att genomföra en sådan samverkan de fredsälskan- de folken emellan att ett angrepp blir hopplöst och en ockupation alltså otänkbar.

"Dubbelspel"

Morgon-Tidningen finner det lik- som hr Undén underligt att folkpar- tiets ledare och Dagens Nyheter har skilda åsikter i utrikespolitiken. Den talar rent av om ett dubbelspel, motsvarande det för vilket social- demokratin beskyllts på grund av bland annat hrr Erlanders och Hög- lunds skilda deklamationer om kom- munisterna. Dagens Nyheter skulle därför visa brist på logik då den framställer anklagelsen i fråga. "När hr Tingsten predikar allians- politik och hr Ohlin neutralitetspo- litik, så är det inget dubbelspel från folkpartiets sida och inte kompro- metterande för partiet. Men om Z. Höglund yttrat sig om kommuni- sterna i annan anda än hr Erlander, då är det en politisk skandal. Sådan är den Tingstenska logiken."

Ja, den refererade uppfattningen är fullt logisk (oberoende av att varken Dagens Nyheter eller dess chefredaktör på socialdemokratiskt sätt hör till något parti). Ingen antar att alla medlemmar av ett visst parti har samma åsikt. Det finns exempelvis anhängare och motstånd- are till statskyrkan och den bestående nykterhetslagstiftningen så- väl inom folkpartiet som inom socialdemokratin; inom det sist- nämnda partiet är till och med meningarna i den grundläggande so- cialiseringsfrågan högst delade, så- som senast framgår av professor Lundstedts inlägg. Detta förhållande kritiserar inte av någon, åtminstone inte av någon på en gång hederlig och vetlig människa. Än mindre an- ledning finns att förfasa sig över skilda uppfattningar rörande utri- kespolitiken, där bedömandet måste skifta med läget och som i uppbygg- naden av vårt partiväsen spelat en försvinnande liten roll; tillräckligt är att erinra om de starka menings- brytningar som förelåg under världs- kriget, inte minst inom folkpartiet. Det socialdemokratiska partiet har följaktligen inte på denna punkt an- klagats för dubbelspel, trots att hrr Lundstedt och Nerman är de enda riksdagsmän som bestämt tagit av- stånd från den Undénska politiken.

I fråga om inställningen till kom- munismen är läget ett helt annat. Här gäller det hållningen till demo- kratin, det för hela vårt samhälls- skick centrala värdet. Här har där- för en meningsbrytning en helt an- nan innebörd. Då hr Erlander säger att kommunisterna står utanför de- mokratins gemenskap och hr Hög- lund kräver samarbete med detta parti är beteckningen dubbelspel naturlig, dels med tanke på det nu sagda, dels därför att partilednin- gen, trots avståndstagandet från kommunismen, icke kritiserar de socialdemokratiska halvkommuni- sterna för deras uppträdande. Man tolererar inom partiet personer som litar sig med dem vilka enligt ens egen deklamation står utom demo- kratisk gemenskap och är nationellt opålitliga.

Morgon-Tidningens uttalande är alltså ytterst avslöjande. För socialdemokratiens främsta tidning är skillnaden mellan hr Erlanders utdömande av kommunismen och hr Höglunds samverkan med detta parti av ringa vikt; inställningen till demokratin är inte något mera centralt än inställningen till utrikespolitik och andra aktuella problem. Det är ett besked som man bör hålla i minnet.

D-N
10/4 1948

Engelsk demokrati inför kommunismen

Inom den svenska socialdemokratin framträder två skilda linjer i förhållande till kommunismen. Det klara avståndstagandet är säkerligen representativt för den stora majoriteten inom partiet, vars demokratiska pålitlighet inte kan betvivlas, men halvkommunisterna av hrr Höglunds och Brantings typ icke blott tolereras inom partiet, utan blir icke ens tillrättvisade av parti-ledningen. Motsättningen kommer till synes även i praktiska åtgärder. Vi står, såsom hr Yngve Larsson i torsdags påpekade, inför den otroliga situationen att en kommunist med socialdemokratiskt stöd sitter kvar som ordförande i Stockholms stads polisenämnd samtidigt som den socialdemokratiska regeringen reser hinder mot rekrytering av kommunister inom polisen. Dubbelspelet i ord leder till dubbelspel även i handling.

Englands frihetstraditioner är jämte USA:s de stoltaste i världen. I England har, liksom i Sverige, ett antal medlemmar av arbetarpartiet visat sympatier för den ryska politiken och i samband härmed fronderat mot regeringen. Trots dessa förhållanden har den brittiska statsledningen, stödd av arbetarpartiet, gått fram med helt annan energi än den svenska. Efter kuppen i Tjeckoslovakien — i mitten av mars — meddelade premiärminister Attlee att statsanställda kommunister och kommunistympatisörer på från säkerhetssynpunkt viktiga poster skulle avskedas eller förflyttas till poster på vilka de saknade möjligheter att sätta landets trygghet i fara. Med det sinne för rent spel som har blivit ett brittiskt karaktärsdrag yppades från skilda håll oro för att personer skulle "dömas" utan tillräckligt omsorgsfull pröv-

ning; regeringen har också utlovat noggrann undersökning i varje särskilt fall och skall därjämte låta en tremannakommitté av pensionerade ämbetsmän medverka vid avgörandet.

Regeringsaktionen har mottagits med nästan enhälligt bifall även på arbetarhåll. En rad fackorganisationer har uttryckt sitt gillande. Det s. k. kooperativa partiet, som till övervägande del består av arbetare, har med 5.629.000 röster mot 583.000 avvisat ett förslag enligt vilket regeringens åtgärder skulle stämpas som "en kränkning av demokratiska grundsatsar". Inom fackföreningarna har en aktion för utrensning av kommunistiska funktionärer satts i gång.

Vid två underhusdebatter, den 15 och den 25 mars, har uppslutningen kring regeringen i denna fråga fått auktoritativa uttryck. Särskilt den senaste debatten är av stort intresse. Premiärministern betonade att det icke vore fråga om åsiktsförtryck. "Vem som helst får hysa vilka åsikter som helst, men då dessa åsikter bragt vederbörande i nära kontakt med eller till medlemskap i vissa organisationer och det är känt att detta leder till förrådiska handlingar är det nödvändigt att ingripa." Flera talare underströk att demokratins toleransprincip aldrig kunde drivas därtill att nyckelposter måste anförtros åt personer om vilkas vilja att förråda landet den ur folkval framgångna regeringen är övertygad. Atomspionaget i Kanada åberopades som bevis på att även ett fåtal kommunister på sådana poster kunde göra oberäknelig skada. Genom tillämpning av demokratins frihetsprinciper fick i själva verket kommunisterna fördelar som de själva vid makten icke skulle bevilja andra, och dessa fördelar var det icke tal om att beröva dem. Kommunisternas resonemang preciserades på ett förträffligt sätt av Nigel Birch: "Medan ni är herrar gör vi anspråk på alla demokratiska friheter, därför att det hör till era grundsatsar att erkänna dem. När vi blir herrar kommer vi att ta alla dessa friheter från er, ty det hör till våra grundsatsar att undanröja dem."

Sådana åtgärder som den engelska arbetarregeringen vidtagit är det minimum som fordras för demokratins självförsvår. Som en självfallet sak säges ofta, även på socialdemokratiskt håll, att kommunisterna är nationellt opålitliga, bildar en femte kolonn, kan väntas begå förräderi i kritiska situationer. Av handlingarna får man stundom intrycket att dylika uttalanden från ledande håll endast är fraseologiska

eftergifter inför den djupa oro som många känner vid tanke på kommunisternas taktik. Är de fällda på allvar kan slutsatsen icke undgås: kommunister får inte inneha poster där deras verksamhet kan bli farlig för landets säkerhet, de får, med andra ord, inte av staten inbjudas till förräderi.